

II. Rákóczi Ferenc hamvainak útja a Bánságban 1906-ban

II. Rákóczi Ferenc Rodostóban halt meg 1735. április 8-án, nagypéntek napján.

Thaly Kálmán (1839–1909) történész kezdte el Rákóczi hamvainak felkutatását a XIX. század második felében, szinte egész életét a kuruc korszak és annak irodalmi emlékei kutatásának szentelte. Oroszlánrészt vállalt Rákóczi és bujdosó társai hamvainak felkutatásában és hazahozatalában.

1873-ban Zemplén megye közgyűlése határozatban fogadta el, hogy a megye nagy szülöttjének, II. Rákóczi Ferenc hamvainak hazahozatalával kapcsolatban az országgyűléshez forduljanak egy felirattal. Ugyanakkor felhívást intéztek a többi törvényhatósághoz, hogy azok is csatlakozzanak felhívásukhoz és támogassák azt. Egy év leforgása alatt ötvenkét megye és szabad királyi város törvényhatósága csatlakozott Zemplén megye felhívásához.

A képviselőházhoz intézett feliratot az a miniszterelnökséghez utasította. Szilágyi József miniszterelnök megkereste a konstantinápolyi nagykövetséget, ahonnan azt a választ kapta, hogy Rákóczi hamvai nincsenek Törökországban, mert a sírt már az 1849-es Törökországba letelepedett emigránsok is üresen találták.

Öt évvel később, 1878-ban, maga Thaly Kálmán interpellált Tisza Kálmán miniszterelnök-nél ebben az ügyben, aki válaszában szinte ugyanazt felelte: „az ügy nincsen abban a stádiumban, hogy a hamvaknak hazaszállítása iránt intézkedni lehetne, mivel még az is kérdéses egyáltalán megvannak-e azok?” Thaly Kálmán nem nyugodott bele a válaszbba. További kutatásai során arra a következtetésre jutott, hogy az a sír, amelyet az 1849-es emigránsok felbontottak a Campo Grande-i keresztény ó-temetőben és üresen találtak, nem is lehetett Rákóczi sírja. Mikes Kelemen törökországi leveleit tanulmányozva megállapítja, hogy Rákóczi hamvait Rodostóból Konstantinápolyba szállították s ott a galatai negyed St. Benoit kápolnájában helyezték el, édesanyja, Zrínyi Ilona fejedelemasszony földi maradványai mellé.

„Rodostó, 18 Jul ii, 1735.

A porta megengedvén, hogy titkon a szegény urunk testét Constancinápolyban vihessük, egy nagy ládát csináltatván, a koporsót belézártam, hajóra tettem, és egynehány magammal 4-ik(én) megindultam, 6-dik(án) Constancinápolyban érkezvén, a ládát, akiben a koporsó volt, a jezsuitákhoz küldöttem. A koporsót kivéven belőle, felnyitották, hogy a testet meglássák. Sírt pedig azon a helyen ástak, ahová temették volt az urunk anyját. Akinek is csak a koponyáját találták meg, és aztot a fia koporsójában bézárták és együtt eltemették.”

Thaly Kálmán Rodostóban, Izmidben, 1889-ben pedig Konstantinápolyban folytatott kutatásokat s ennek eredményeiről *Rákóczi-emlékek Törökországban* címmel könyvet is írt. Ebből megtudhatjuk: Thaly Kálmán 1889 szeptemberében indult Fraknoi Vilmos (1843–1924) püspök társaságában Konstantinápolyba a Galatabeli lazarisza atyákhöz, akik a St. Benoit templom birtokosai voltak. E templomot 1682-ben XIV. Lajos restauráltatta, s azóta francia védnökség alatt állt. A templom jobboldali kápolnájának Boldogságos Szűz oltára előtti sírbolt fölkéjében volt eltemetve Zrínyi Ilona és fia, II. Rákóczi Ferenc.

Thaly Kálmán és Fraknoi Vilmos a török hatóságoknál, nevezetesen Lobry akkori rendőrfőnöknél és Bonetti pápai internunciusnál végzett hosszas, fáradságos közbenjárására végül megkapta az engedélyt a sír felbontására. Feltételként szabták ki, hogy a sírfelbontás a legnagyobb titokban történjék és arról két évig semmit nyilvánosságra ne hozzanak.

A sírfelbontás 1889. október 7-én a reggeli mise után, zárt ajtók mögött, csupán a lazarisza rend néhány tagja jelenlétében ment végbe. A fejedelem sírtáblája alatt nem találták meg II. Rákóczi Ferenc koporsóját, sem a mellette lévőben. Egyikben Rákóczi József, a fejedelem fia, a másikban pedig Bercsényiné tetemei voltak elhelyezve.

Thaly Kálmán nem adta fel. Mikes Kelemen a temetésre vonatkozó levele alapján Zrínyi Ilona sírtáblája alatt is ásott. Itt két koporsót talált, s a további vizsgálatai kétséget kizáróan bebizonyították, hogy a nagyobbik II. Rákóczi Ferenc tetemét rejti magában.

Thaly Kálmán Mikes Kelemen 1735. április 16-i leveléből kiindulva, amely megemlíti, hogy amikor II. Rákóczi Ferenc holttestét bebalzsamozták, akkor a koponyából az agyvelőt eltávolították, tehát léket kellett ütni rajta. Ezt a léket találta meg Thaly Kálmán a koporsóban lévő koponyán, sőt a léket becsukó csontdarab selyemkendővel oda is volt erősítve a koponyához.

„Rodostó, 16 április, 1735.

A testet másnap felbontottuk, és az aprólékját egy ládában tévén a görög templomban eltemették. A testet pedig a borbélyok füvekkel bécsinálták, mert még nem tudhatjuk, mikor vihetjük Constancinápolyban... Az agya vejeje egészséges volt, de annyi volt, mint két embernek szokott lenni – esze is volt annyi mint tizenkettőnek... A szívét Franciaországba hagyta, hogy elküldjük. A testét húsvét után egy nap palotán kinyújtóztattuk, ahol isteni szolgálat volt harmadnapig. ... Tegnap az Isten szolgálat után a testet koporsóba zárták és egy kis házban tettük, ahol leszen mindaddig, még szabadság lesz hogy Constancinápolyban vihessük.”

A ruha és ékszermaradványokból megállapította, hogy a tetemet XV. Lajos korabeli fényes francia öltözetben temették el: piros bársony, gazdag arany paszomántos díszkabátban és alul arany csatos piros selyem nadrágban, selyem harisnyában.

Ekkor Rákóczi Ferenc maradványait a korhadt koporsóból egy cédrusládába helyezték, a sírfelbontásról jegyzőkönyvet állítottak össze, amelyet egy üveghengerbe téve elhelyezte a ládába, a ládát a régi koporsóba helyezve azt újra elföldelték.

Thaly Kálmán kutatásainak eredményét az előzőleg megkötött szerződés értelmében csak 1892-ben, a Magyar Történelmi Társaság negyedszázados emlékünnepe alkalmával hozhatta nyilvánosságra.

Ezek után sok év telt el, míg Rákóczi hamvainak hazahozatala újra terítékre került s ténylegesen megvalósult. Miután Budapesten hosszú huzavona után elhatározott a hamvak hazahozatala, Wekerle Sándor miniszterelnök 1906. október 16-án Bécsben járt Ferenc Józsefnél kihallgatáson, ahol jelentette a nemzet elhatározását a hamvak hazaszállítását illetően, s kérte a király beleegyezését a Rákóczit megbélyegző törvény módosításáról, hatályon kívül helyezéséről.

1906. október 19-én a képviselőházban Wekerle Sándor benyújtja a Rákóczi törvényről szóló javaslatát. Wekerle Sándor miniszterelnök beszéde:

„II. Rákóczi Ferenc és bujdosó társai hamvainak hazaszállításáról törvényjavaslatot vagyok bátor a Ház elé terjeszteni. A nemzet többszörösen megnyilvánult közóhájának tett eleget Felsőleges Urunk, mikor a király és a nemzet közötti bízalom újabb zálogául Rákóczi és bujdosó társai hamvainak hazaszállítását elrendelni méltóztatott. Ezen nemeslelkű fejedelmi elhatározásnak folyománya, hogy akkor, mikor a nemzet hőseinek ünnepét üli, azok a megbélyegző intézkedések is eltöröltsenek, melyek törvényeinkben (...) foglaltatnak. Ezt kívánja elérni a kormány előterjesztéseivel, mely a nemzet közóhájának felelőn meg, nézetünk szerint indoklást nem kíván. Igen kívánatos volna, hogy akkor, amikor a hamvak az ország határát átlépik, a törvényjavaslat már törvényerőre emelkedjék és kihirdetessék. Kérem tehát, hogy a sürgős tárgyalás végett az igazságügyi bizottsághoz utasítsassék.”

Az említett bizottság elfogadta, s az országgyűlés mindkét háza megszavazta a Rákóczi-törvényt, mely így szól:

„Ő felsége attól az érzéstől áthatva, hogy az elődeire hosszú századokon át súlyosan nehezedett ellentétek és félreértések ma már egy régi letűnt korszak történelmi emlékeit képezik, a nemzetnek ismételtlen kifejezett közóhájára a király és nemzet kölcsönös bizalmának újabb zálogául II. Rákóczi Ferenc és bujdosó társai hamvainak hazaszállítását legkegyelmesebben elrendelvé, az országgyűlés mindkét háza e fölött érzett hálás örömét nyilvánítván, elhatározatik, hogy:

1. II. Rákóczi Ferenc és bujdosó társainak tetemei hazaszállítván országos küldöttségek által ünnepélyesen a kassai székesegyházban, Thököly Imre tetemei a kismárki evangélikus egyházban tétessenek örök nyugalomra.

2. Az 1715-ik évi 1749-ik törvénycikknek második és harmadik paragrafusai eltöröltetnek. II. Rákóczi Ferenc és bujdosó társai emlékének megörökítésére felállítandó emlékmű és a hazaszállítás költségeire 55 000 korona ajánlatik meg, amely az állami költségvetésben a miniszterelnökség átmeneti kiadásai között számolandó el és a pénztári részletekből fedezendő.

3. Jelen törvény rendelkezései semminemű magánjogi következményekkel nem bírnak.

4. Ezen törvény végrehajtásával a miniszterelnök, a pénzügyminiszter és a vallás- és közoktatásügyi miniszter bizatik meg.

Budapest, 1906 évi október 19-én

Wekerle Sándor
m. kir. miniszterelnök

A hazaszállítás a következőképpen történt:

Förster Gyula báró és Manojlovičs követségi attasé végezték Törökországban a hamvak elszállításának előmunkálatait, többek között emléktáblák elkészítését Izmidben (Thököly Imre tartózkodási helyén), valamint Rodostóban (Rákóczi Ferenc tartózkodási helyén).

A hamvakat a magyar Levante Hajótársaság 1904-ben épített 1200 tonna tartalmú Kelet nevű hajóján szállították Konstancáig.

Thaly Kálmán országgyűlési képviselő a küldöttség vezetője és társai: báró Förster Gyula főrendiházi tag, a műemlékek országos bizottsága elnöke, Fraknoi Vilmos címzetes püspök, dr. Thallóczy Lajos osztályfőnök, dr. Török Aurél budapesti tudományegyetemi rendes tanár, október 21-én érkeztek a Keleten Izmidbe, majd onnan Rodostóba, ahol megkoszorúzták az emléktáblákat.

Október 23-án Konstantinápolyba érkeztek a koporsókkal, a Kelet október 24-én indult Konstancába. A tengeri út kb. 10 órát vett igénybe.

A Kelet hajó viharos átkelés után október 25-én délelőtt 9 órakor érkezett meg Konstancába. Innen a Magyar Királyi Államvasutak 26. számú különvonata vitte tovább a koporsókat Bukarest, Pitest, Krajova érintésével Verciorova határállomásig.

Ferdinánd bolgár fejedelem Winogradból a következő táviratot küldte Konstancába a Kelet hajóra, Fraknoi püspöknek:

„Ma éjjel tengerpartom mentén az önök nevezetes halottainak tiszteletreméltó hamvai elhajóztak, a sötét éj és a háborgó tenger nem engedték meg, hogy azokhoz közeledhessem, ahogy én azt már elrendeltem, hogy a koporsókat saját szememmel láthassam. Gondolatban azonban elkísérem azokat egészen a kassai egyházba és a késmárki templomba.”

Fraknoi Vilmos válasza:

A nagy nemzeti hőseink hamvait kísérfő országos bizottság mélyen meghatva fogadta fenséged nemes kegyeletének megnyilatkozását, mely hálás visszhangot fog kelteni ünneplő nemzetünk körében.

II. Rákóczi Ferenc és bujdosó társai hamvainak a Bánságban való méltó fogadtatására 1906. október elején kezdték meg az előkészületeket.

1906. október 5-én Temesvár szabad királyi város és Temes megye közönségéhez a miniszterelnökségtől a következő leirat érkezett:

„II. Rákóczi Ferenc és bujdosó társainak tetemeit országos küldöttség f. é. október 28-án (vasárnap) reggel fogja Budapestre hozni s azok a nyugati pályaudvartól kiindulólág fejedelmi hamvakhoz méltó díszmenettel fognak a budavári koronázó (Mátyás) templomba illetőleg Thököly Imre tetemei a Deák-téri evangélikus templomba kísértetni s ezen a helyeken hálaadó isteni tiszteletek fognak tartatni az ország azon nagy öröme alkalmából, hogy Ő császári és Apostoli királyi Felsége legmagasabb elhatározása folytán történelmünk ezen dicső alakjainak földi maradványai immár hazai földben fognak pihenni.

Ezen ünnepélyes isteni tiszteletek után a hamvak ugyanaz nap este Kassára szállítatnak, ahol 28-án leend az ünnepélyes gyászszertartás, illetve végleges eltemetés – míg Thököly hamvai még aznap Késmárkra szállítatnak, hol f. hó 30-én lesz az ünnepélyes eltemetés.

Amennyiben tehát a törvényhatóság t. közönsége, a budapesti ünnepélyen képviseltetni kívánja magát: felkérem a t. címet, hogy a budapesti ünnepen résztvevő küldöttségi tagok számát »Rákóczi-Bizottság – Képviseelőház« cím alatt sürgönyileg azonnal, küldötteinek nevét pedig legkésőbb f. hó 14-éig velem tudatni szíveskedjék.

Feltétlenül kívánatosnak tartanám, ha a törvényhatóság címeres zászlóját és amennyiben ilyennel rendelkeznék, a régi Rákóczi-zászlót is a küldöttség egy, illetve két tagja lóháton vinné, az esetben is, ha egyébként bármely oknál fogva a törvényhatóság területén lovas bandériumot szervezni nem sikerülne.

Tekintve a budapesti országos ünnepség nagy jelentőségét, tekintve azt, hogy ez a drága hamvak hazahozatali ünnepségének természetes központja leend, méltán reményelem, a törvényhatóság közönsége hazafias érzésétől, hogy a maga részéről is teljes odaadással fogja támogatni a kormányt azon törekvésé-

ben, hogy ez országos ünnepély már külső díszénél fogva méltó kifejezése legyen azon mély kegyeletnek, mely II. Rákóczi Ferenc és bujdosó társainak ragyogó emléke iránt kiolthatatlanul él az ország lakosainak szívében.

Az ünnepély emelésének érdekében kívánatos, hogy a törvényhatóság küldöttjei nem gyászruhában, hanem díszgyarban jelenjenek meg.

Megjegyzem végül, hogy az ünnepély részletes programját legközelebb közölni fogom.

Budapesten, 1906 október 2-án

A miniszterelnök meghagyásából
Dr. Romy Béla s. k. miniszteri tanácsos"

A Temes megyei ünnepségek megrendezése érdekében október 6-án délelőtt 10 órára Temesvár polgármestere összehívta a városháza nagytermébe a város és a megye vezetőit. Határozatot fogadtak el, amely szerint: a város és a megye közönsége, a tanuló ifjúsággal, egyletekkel, testületekkel, társulatokkal együtt ünnepélyes díszmenetben vonuljanak a Temesvár-Józsefvárosi indóházhoz. Gyülekezés a Losonczy-téren; a vonat érkezésekor megkondulnak a város összes harangjai; a tároगतók egy Rákóczi-korabeli zenedarabot adnak elő; az egyesített temesvári dalegyletek előadják a Himnuszot; a hamvakat az egyházmegye részéről beszentelik; ünnepi beszédet tart a polgármester, majd a hamvakat megkoszorúzza; ezután koszorúznak az egyletek, társulatok, testületek; újabb énekszám; a gyülekezet elvonul a hamvak előtt, majd a vonat indulásakor elhangzik a Szózat; a város Orsovára, a hamvak fogadására, kiküldi Geml József főjegyzőt és Nemes József kir. főmérnököt; a budapesti ünnepségen a várost ötagú küldöttség képviseli, a város címeres zászlaját lóháton dr. Várnay Dezső ügyvéd, mint a város banderialistája viszi; az ünnepély végleges programjának összeállítására s lebonyolítására egy bizottságot hoznak létre s a programot egy rendkívüli városi közgyűlés vitatja meg s hagyja jóvá; Szabolcska Mihály a pályaudvaron elszavalja egy versét.

Ezután megindult az ünnepély megszervezése mind Temesváron mind pedig a megyében. A hivatalos szervek, egyházi hatóságok, egyletek, társulatok, szervezetek egymás után adták ki közleményeiket az általuk szervezendő akciókról.

A csanádi egyházmegye felszentelt püspöke, Németh József, a következő, hazafiságtól fűtött, pásztorlevelet adta ki:

„Ezer éves hazánk története a nemzet szabadsága és nagyságáért küzdő, életüket s véruket áldozni kész honfiak fényes sorozatát tünteti fel. De a dicsőséggel övezett és a magyar nemzet hálájára méltó honfiak között is fényesen tündököl Rákóczi Ferenc fejedelem neve és kegyelettel őrzött emléke.

Amily fájdalmas volt minden igaz magyarra az a tudat, hogy hazánk történetének e nagy alakjai a számkivetés keserves napjai után idegen földön alusszák a hontalanság örök álmát, oly benső öröm árasztja el szíveinket most, hogy Felséges apostoli királyunk megértve a magyar nemzet szíve óhaját, lehetővé tette a nagy fejedelem és bujdosó társai hamvainak visszahozatalát és hazai földben való elhelyezését. Közel kétszáz esztendei távollét után tehát visszatér a nemzeti szabadság önzetlen nagy bajnoka és magyar föld fogja befogađni drága hamvait.

Az általános, országos örömből részt kér a csanádi egyházmegye is, amelynek területén a nagy fejedelem hamvai először érintik a magyar haza megszentelt földjét és egy teljes napon át a nemzet hálás kegyelete által rendezett ünnepélyesség mellett átvonulnak. Ezen körülmény hazafias kötelességünk ké teszi, hogy a magyar alkotmány és szabadság e dicső bajnoka és társai hamvainak méltó fogadtatásáról és kíséretéről gondoskodjunk.

A hamvak folyó október hó 27-én reggel érkeznek Orsovára, egyházmegyénk területére, amelynek területét aznap a késő éjjeli órákban hagyják el. Orsován a reggeli órákban egyházi szertartás lesz, amelyen az egyházmegye papsága bizonyára nagy számban fog részt venni. Aki csak teheti, engedjen a hazafiúi szív felbuzdulásának és emelje ottani megjelenésével az egyházi szertartás fényét. Külön rendeletet arra nézve kiadni szükségtelennek tartom, az egyházmegye hazafias papsága enélkül is tudni fogja kötelességét.

Rendelkezni csak arra nézve óhajtok, hogy folyó hó 27-én a székesegyházban és minden plébánia templomában a hatóságok és testületek meghívásával ünnepélyes gyászmise tartassék, amely után minden harang félórán át szóljon.

Azokon a helyeken, hol a hamvakat vivő vonat áthalad, a harangok az átvonulás ideje alatt is egy negyed órán át meghúzóssanak és ahol hosszabban időzik, ott a harangok hangjai mellett a rendezőség in-

tézkedéséhez képest a hamvak beszenteltessenek, hogy a tanuló ifjúság e szertartásokon részt vegyen, hogy az ünnepély emléke késő nemzedékekig megőriztessék.

Temesvárt, 1906 október hó 9-én

Németh József s.k. felszentelt püspök, püspökhelyettes."

Szebesztha Károly kir. tanácsos, tanfelügyelő körlevele az állami iskolai gondnokságokhoz:

„A mi vegyes ajkú iskoláinknak nincs fontosabb és szebb feladata, mint hazaszeretetet ébreszteni és ápolni. E feladat teljesítésére minden alkalmat meg kell ragadni.

Történelmünk legnemesebb alakjának, hazánk, szabadságunk és alkotmányunk magasztos vértanújának, II. Rákóczi Ferencnek, hamvait f. hó 27-én vármegyénk területén át fogja hazaszállítani a nemzeti kegyelet. E kedvező alkalmat nem hagyhatják iskoláink felhasználatlanul s bárha fel kell tételeznem, hogy minden hazafias érzelmű tanító figyelmeztetés nélkül is ünnepnek fogja tekinteni e napot, mindazonáltal felkerném az összes állami iskolák tisztelt gondnokságait és községi iskolaszékeket, hogy a vezetőségük alatt álló iskolák tanítóival, illetve tantestületével egyetértőleg f. hó 27-ét nagy szabadságünnepünk emlékének megünneplésére fordítsák.

Ez ünnepélyen a Szózat és Himnusz elénekélése mellett a tanítók közül valaki tartson emlékbeszédet, melyben Rákóczi életét, a haza szolgálatában szerzett érdemeit, nemes önfeláldozását, hontalansága szenvedéseit ecsetelje s a gyermekekben és hallgatókban a hazaszeretet szent érzetét felkelteni, s őket Rákóczi nemes példájának követésére buzdítani igyekezzék. Néhány hazafias költeménynek a felnőttbb tanulókat által való elszavalása csak emelné az ünnepély méltóságát. Hol a helybeli lelkész urak megnyerhetők lesznek, ott az ünnepély az isten tiszteletén való részvétellel kötendő össze.

Az ünnepély lefolyásáról jelentést kérek."

A felhívások értelmében október 27-én a vármegye egész területén ünnepélyeket tartottak. Ezeket szavalatok, ünnepi beszédek, zeneművek, kuruc nóták, a Rákóczi-induló, Rákóczi-tanulmányok, színművek s természetesen a Himnusz és a Szózat hangzottak el. A nagyszabású temesvári ünnepélyek mellett azonban olyan helységekből is megrendezték a Rákóczi ünnepélyt, ahol nem haladt át a hamvakat szállító vonat. Így például Csákován, Gyülvészen, Vojteken (Vejte), Temes-Kubinban, Buziásfürdőn, Módoson stb., s a megye minden katolikus, református, evangélikus, izraelita, de több ortodox templomában is megemlékező szentmiséket, istentiszteleteket tartottak.

Egyetlen példát említek csak, a dettai ünnepélyek programját:

- délelőtt 10 óra istentisztelet;
- délután 4 óra a Kaszinó helyiségében a következő program zajlott:
- Himnusz - előadta a dettai zenekar;
- megnyitó beszéd - elmondta Szandház Ferenc;
- Mikes költemény - írta Lévy József, szavalta Scheirich Emilné;
- ünnepi beszéd - tartotta Büchl Róbert;
- Hozsanna! - óda - írta és szavalta dr. Sziklay György;
- kuruc dalok - hegedűn előadta Uhrmann Alfréd, zongorán kísérte dr. Ferch József;
- kuruc nóták - írta Endrődi Sándor: Kárpát fölött csillagos mán...., Rákóczi a határon, szavalta Büchl Hedvig, Stella Maris..., Édes szülő anyám... szavalta Klebovich Juliska;
- Rákóczi Ferenc Rodostón, - melodráma - szövegét írta Várad Antal, zenéjét szerezte Ábrányi Kornél, előadta Barta Ilona, zongorán kísérte Jäger Melanie;
- Szózat - előadta a dettai zenekar;
- Rákóczi-induló - előadta a dettai zenekar;

Ehhez hasonló előadások, ünnepek zajlottak Temesvár, s Temes megye szinte összes helyeigeiben, iskoláiban. Így például a Délmagyarországi Tanítóegyesületben, a Temesvárgyárvárosi római katolikus polgári leányiskolában, a Temesvár-józsefvárosi zárdában, a gyárvárosi munkások számára a gyárvárosi népkönyvtárban, a temesvári állami főgimnáziumban, a kegyesrendi főgimnáziumban, a temesvári felsőbb leányiskolában, az állami főreálisiskolában, a felső kereskedelmi leányiskolában, a polgári fiúiskolában, a temesvári római katolikus leányiskolában, a temesvári tanítóképzőben, a temesvári Szabad Líceumban stb.

A temesvári Ferenc József városi színház október 27-én este bemutatta Szigligeti Ede öt felvonásos történelmi drámáját: II. Rákóczi Ferenc fogsága címen.

A kormány képviselői és a hatóságok, testületek, előkelőségek négy különvonaton utaztak *Orsovára* a hamvakat szállító vonat fogadására. A kormány tagjainak különvonata (Wekerle miniszterelnökkel s kormánytagokkal) október 27-én reggel 8 óra előtt érkezett Orsovára. A hamvakat szállító vonat 8 óra 10 perckor indult a román határállomásról, Verciorovárról. A vonatot a határnál elsőként Thaly Kálmán üdvözölte. Innen a vonat előlről kivilágított fényzőnben lassan tette meg a mintegy 6,5 km távot Orsováig. A vonat szakadó esőben érkezett meg Orsovára. Érkezésekor felcsendült a Himnusz.

Az első beszédet Thaly Kálmán tartotta, amelynek befejező szavai a következők voltak: „Boruljunk térdre a szent hamvak előtt és adjunk hálát az Istennek, hogy köszönhetjük drága hazánk földjén!”

A hamvakat a kormány nevében Wekerle Sándor miniszterelnök vette át. A jegyzőkönyvet Wekerle Sándor miniszterelnök, valamint Polonyi Géza igazságügy miniszter irták alá. Ezután Fraknoi Vilmos címzetes püspök beszentelte a hamvakat. Scholtz Gusztáv evangélikus lelkész Thököly Imre porait áldotta meg.

Ezt követően elsőnek Wekerle Sándor miniszterelnök a kormány koszorúját, majd Justh Gyula elnök a képviselőház koszorúját helyezte Rákóczi koporsójára, míg Rakovszky István alelnök Thököly Imre koporsóját koszorúzta meg. Kossuth Ferenc kereskedelemügyi miniszter az Országos Függetlenségi és 48-as Párt nevében koszorúzott, Apponyi Albert gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter Thököly Imre koporsóját koszorúzta. Nákó Sándor gróf fiúmei kormányfő a főrendiház képviselőjében koszorúzott. Ezután még 250 koszorút helyeztek el a hamvaknál.

11 óra körül megérkezett a szerbek 220 tagú küldöttsége, akik szintén megkoszorúzták a hamvakat. Fél óra múlva zuhogó esőben indult a vonat, most már magyar területen, tovább Kassa felé. A *topleci* állomáson a lassan áthaladó vonatot román iskolás gyerekek csoportja nemzeti zászlócskák lobogtatásával üdvözölték. *Herkulesfürdőn* dalárda énekelte a Himnuszt, s a tűzoltóság zászlómeghajtvá tisztelgett. *Mehádia* állomáson harangozással és a Himnusz el-éneklésével köszöntötték a vonatot. *Jablanicán* néhány percre megállt a vonat. Itt Martinovics román lelkész és a tanító vezetésével iskolások Rákóczi dalokat énekeltek. Amikor kinyitották a hamvakat szállító vagon, megéljenezték a ravatalt.

A *Domasznia Kornyán* megálló vonatot harangzúgás és tarackdurrogás fogadta. A tömeg élén megjelentek Putics András és Rácz Aurél közjegyzők, a gyermekeket Grozucza Miklós, Aron Mihály és Vladucsán Mihály tanítók kísérték. A teregovai járást Bíró Béla, Darvas László, Györfly Dezső főszolgabírák, valamint Oláh Valér járásorvos kísérték. A ravatal előtt meghajtották a lobogókat, a cigányzenekar a Rákóczi-indulót játszotta, mozsarak dörögtek, a gyermekek a Himnuszt énekeltek.

Teregován, mint különben minden állomáson, ünnepi dísz és harangzúgás fogadta a vonatot. A tűzoltó zenekar Rákóczi dalokat játszott, a nagy tömeg piros-fehér-zöld zászlócskákat lobogtatott. A korabeli tudósítók megjegyezték: „Megható volt, hogy a román lakosság milyen szépen, milyen őszinte szívvel ünnepelt.”

Következett *Temesszlatina*, amely állomáson lassítva haladt át a vonat. Itt nagy sokaság nemzeti színű lobogókkal tisztelgett, köztük baldachin alatt Ivanics György görög katolikus és Keresy György római katolikus lelkész teljes egyházi ornátusban. Kereszttel megáldották a hamvakat, a nép kalaplevéve éljenzett, a zenekar a Rákóczi-indulót játszotta.

Körpa (Timișul de Sus) állomáson néptömeg és tanítók által vezetett iskolás gyerekek nemzeti zászlókat lobogtattak.

Karánsebesen a város vezetőivel, élükön Bordan Oktáv polgármesterrel, nagy tömeg gyűlt össze a kidíszített pályaudvaron. Koszorúzott Bastius tanácsos, a polgármesteri hivatal, valamint Gál elemi iskolai igazgató a tantestület és a dalkör nevében. Zána törvényszéki bíró felesége rózsabokrétát helyezett Zrínyi Ilona koporsójára.

Zsupa, Kavaranszadul magyarosan kidíszített őrházaknál lelkes, éljenző parasztok s vasutasok köszöntötték a vonatot.

Gavosdia állomáson a zenekar a Rákóczi-indulót játszotta. Mozsárágyúk tiszteletlövéssei mellett több ezres tömeg zászlóerdő alatt várta a vonatot. Itt volt a nadrágyi vasgyár zenekara a csukási lövészegegyesület díszruhájában. A község bírójája, Flora Moise magyar beszéd kíséretében koszorúzta meg Rákóczi Ferenc koporsóját. Tisztelegtek Gartner főszolgabíró, Antalffy szolgabíró, Mureszku közjegyző, Bukovinszky nagybirtokos, Sváb Károly főrendiházi tag, Jahn Vilmos a gavosdiai vasútipartestület igazgatója, valamint Györffy római katolikus plébános. Itt Zichy Aladár gróf kormánytag és Justh Gyula képviselőházi elnök kiszálltak s megdicsérték a szép hazafias ünneplést. A Himnusz hangjai alatt folytatta útját a vonat.

Lugosra délután fél 5 órakor futott be a hamvakat szállító vonat. A feldíszített állomáson több ezren várták, a városi tanács tagjaival az élen, s az összes városi hivatalok, körök, egyesületek és iskolák képviseltették magukat. Érkezéskor a Himnusz szólalt meg. A hamvakat itt Wittenberger Antal apát kanonok szentelte be. Ott voltak Fialka főispán, Issekutz alispán és Hosszu Vazul püspök is. Beszentelés után Issekutz Aurél alispán mondott beszédet. Utána a Himnusz hangjai mellett koszorúzott a függetlenségi párt nevében Sternheim Béni, a lugosi nőegylet, Lugos városának képviselője és még tizennégy egyesület. Amikor a vonat délután : 5-kor elindult a lugosi állomásról, már sötétedett. A további állomásokon örtüzek mellett tisztelegtek a helybeliek az állomásokon lassan áthaladó vonatban lévő hamvak előtt.

A korabeli tudósítások még kiemelik *Temesrékás* szépen feldíszített, s lampionokkal kivilágított állomását.

Szombaton, október 27-én, délután 4 órakor borús, esős időjárásban gyülekeztek a temesváriak a Losonczy téren.

Az összegyűlt tömeg délután 5 órakor indult a Losonczy térről a belvároson – Hunyadi utca, Jenő herceg tér, Rezső utcán keresztül, majd a józsefvárosi Hunyadi úton, Bonnáz és Úri utcán haladva, s délután 6 órakor érkezett a pályaudvar elé.

A menetet a tanuló ifjúság nyitotta meg élén négy magyar ruhába öltözött diák – Lein János (kegyesrendi főgimnázium), Okocsányi Károly (állami főgimnázium), Ottlik Lóránd (főreáliskola), Szörös Árpád (felsőkereskedelmi iskola) – vitte a temesvári középiskolások hatalmas ezüst koszorúját, amelyet Temesváron a vonatra tettek, majd azt később Kassán a Rákóczi Múzeumban helyezték el.

A menet további sorrendje a következő volt: – tanuló ifjúság, amelyben részt vettek a kegyesrendi főgimnázium, fehértemplomi állami főgimnázium, verseci főreáliskola, temesvári állami főgimnázium, temesvári polgári iskola, temesvári felső kereskedelmi iskola, aradi polgári iskola, aradi főgimnázium, resicabányai polgári iskola, temesvári tanítóképző, temesvári állami ipariskola, csákovai földműves iskola, temesvári Szabad Líceum stb. diákjai; – Temes megyei 1848-as honvédegyelet; a temesvári összes nőegylet; Temesvár szab. kir. város tisztikara, élén dr. Telbisz Károly polgármesterrel; Temes vármegye tisztviselői kara, élén Kapdebo Gergely főispánnal; temesvári Kereskedelmi és Iparkamara; Lloyd Társaság; állami hivatalok és hatóságok tagjai, úgymint: kir. ítélőtábla, főügyészség, törvényszék, járásbíróság, pénzügyi igazgatóság, számvétség, adóhivatal, posta, dohánygyár, gyermekmenhely, ügyvédi kamara, függetlenségi párt tagjai, társaskörök, magánhivatalnokok, Vadászerdő, temesvári daltársulatok.

A pályaudvar előcsarnokát a Szent Korona mása, díszítette és hatalmas, kék csillag övezte. Az V. vágány fölött – ahová a vonatot várták – kettős mennyezetű diadalkapu állt. Legfelül két kandeláber között Rákóczi címere díszelgett. A peron 100 méter hosszúságban sok ezer apró lánggal és hatalmas ívlámpákkal volt kivilágítva. A perontető két pontjáról a diadalkapu kettős csúcsáig ötszöget alkotva, piros és kék (Rákóczi színei) lámpácskák csillogtak. A pályaudvar összes épülete nemzeti és piros-kék dekorációban pompázott.

A pályaudvaron körülbelül 25 ezer személy várta a hamvakat. Az első különvonat, amely Zemlén, Abatúj-Torda, Borsod, Sáros, Temes, Brassó, Máramaros, Kolozs vármegye küldöttségét hozta 5 óra 34 perckor gördült be a temesvári állomásra és 6 óra 5 perckor indult tovább. Temes megye küldöttsége a következő volt: Laszy József ítélőtáblai elnök, báró Ambróczy Gyula, dr. Sztójánovics György, Joanovich Sándor alispán, dr. Szentkláray Jenő apátkanonok, Steiner Ferenc és Hajdu Frigyes országgyűlési képviselők, Nemes József főmérnök. A második különvonat hozta a hamvakat.

A pályaudvaron az ünnepségen a helybeli notabilitások mellett részt vettek: Létics György görög keleti szerb püspök, Putitiu Traian görög keleti román főesperes; a református egyházat Szabolcska Mihály lelkész, az ágostai evangélikus egyházat Zvarinyi Emil esperes képviselte; a római katolikus klérus teljes számban, Németh József püspökhelyettessel az élen; az izraelita hitközség képviselőiben Sternthal Salamon kerületi elnök; a hatóságok: Temesvár szab. kir. város, Temes vármegye, Pénzügyigazgatóság, Kereskedelmi és Iparkamara, Állami Gyermekmenhely, Ügyvédi Kamara, Dohánygyár, Mehala község, Süketnéma Intézet, Vasúti Igazgatóság, Kir. Ítéltábla, Államépítészeti Hivatal, Postaigazgatóság, Kir. Törvényszék, Tanfelügyelőség, Folyammérnökség, Kir. Járásbíró, Állattenyésztési Főfelügyelőség, Erdőfelügyelőség képviseltette magát a legmagasabb fokon; az egyesületek és testületek: Temes megyei 48-as Honvédegyesület, Temesvári Függetlenségi és 48-as Párt, Délmagyarországi Természettudományi Társulat, Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeum Társulat, Temes megyei Gazdasági Egyesület, Délvidéki Kaszinó, Lloyd Társulat, Magántisztviselők Egyesülete, Józsefvárosi Polgári Olvasókör, Ipartestület, Fehér és Vörös Kereszt Egyletek, Vasmegyei Pincérek, Temeskubini Kaszinó, Millenniumi templom Énekkara, Gyárvárosi Társaskör, Állatvédő Egyesület, Osztrák–Magyar Bank temesvári fiókja, Segítő Boldogasszony Nőegylet, Evangélikus Református Nőegylet, Izraelita Nőegylet, Első Temesvári Takarékpénztár, Sasok asztaltársasága, Erzsébetvárosi Polgári Kör, Jogászfűzés, Vendéglősök Szövetkezete; az iskolák: Kegyesrendi Főgimnázium, Állami Főgimnázium, Állami Főreáliskola, Polgári és Felső Kereskedelmi Iskola, Tanítóképző, Állami Ipari Szakiskola, Löwinger Magániskola, Fehértemplom Főgimnázium, verseci Főreáliskola, resicai Polgári Iskola, csákovai Földműves Iskola, aradi Polgári Iskola, aradi Főgimnázium, valamint dalárdák.

A hamvakat szállító vonat pontosan 6 óra 25 perckor gördült be az V. vágányra.

Ekkor tárogatón felhangzott a „Hej Rákóczi, Bercsényi, Bezerédi...” kezdetű Rákóczi dal. Ezután következett a Himnusz.

A kápolnavagont kinyitották. Ennek belseje halványkék selyemmel volt bevonva. Belsején négy csillár világította meg. Középen II. Rákóczi Ferenc és Zrínyi Ilona sárgaréz koporsói helyezkedtek el. Rákóczi koporsóját vörös bársony borította, amely körül volt hermelinnel szegélyezve. A ravatalán jogar, kard és korona volt párnán elhelyezve. Thököly Imre koporsóját is jogar, kard és korona díszítette. Gróf Bercsényi Miklós koporsóján forgós-csákó, kard és buzogány volt. Rákóczi koporsójának címerében ékkövekkel volt kirakva a fejedelem monogramja.

A körülöttük elhelyezett három koszorú a kormány koszorúi voltak a következő feliratokkal: „Rákóczi Ferenc örök emlékének, örök dicsőségének”; „Thököly Imrének a magyar szabadság halhatatlan hőisének”; „A bujdosóknak, a hazafiság és hűség dicső példaképeinek”.

A különvagonokban elhelyezett koporsók a következők hamvait szállították: II. Rákóczi Ferenc, Zrínyi Ilona, középen Thököly Imre, tőlük jobbra: gróf Bercsényi Miklós, gróf Eszterházy Antal, Rákóczi tábornokai és bujdosó társai. Tőle balra: Sibrik Miklós – Rákóczi udvarmestere, Rákóczi József – Rákóczi Ferenc fia, Csáky Krisztina (Bercsényi felesége).

A kinyitott kápolnavagonnál Németh József püspökhelyettes tartott rövid beszédet, majd beszentelte a koporsókat a Libera me Domine egyházi ének hangjai mellett. Ezután dr. Telbisz Károly Temesvár polgármestere mondta el ünnepi beszédét, majd elhelyezte Temesvár szab. kir. város koszorúját, amelyen a következő felirat volt: „*Temesvár szab. kir. város közönsége – II. Rákóczi Ferenc halhatatlan emlékének*”.

Ezt követően Ferenczy Sándor vármegyei főjegyző tartotta meg beszédét, s helyezte el Temes vármegye koszorúját. Szabolcska Mihály elszavalta az ez alkalomra általa írt: Rákóczi koporsójánál című versét. A következőkben az országos bizottság átvette a több mint negyven koszorút, közben a dalárdák Rákóczi korabeli dalokat adtak elő. A koszorúk elhelyezése után lehetővé vált, hogy az ünnepélyen résztvevők elvonuljanak a koporsókat tartalmazó vagonoktól s közelebről megtekinthessék azokat. 7 óra 25 perckor becsukták a ravatalt tartalmazó vagon, s a vonat lassan elindult a Dalárdák által előadott Szózat hangjai mellett.

A közeli Szakállháza állomáson a gyermekek színes lámpákkal kezükben köszöntötték a hamvakat szállító vonatot. Itt Lovanek János koszorúzott, Müller Jakab fiúcska alkalmi verset szavalt, beszédet mondott Manoevre Péter segédlelkész. Végül egy kislány, Moliter Erzsébet, bokrétát helyezett a ravatalra. Induláskor a Rákóczi-induló hangzott fel.

Zsombolyán díszlövészek dördültek a 8 óra 43 perckor odaérkező vonat fogadásakor. A koporsókat Csicsáky Imre pápai kamarás szentelte be, miután Theisz János billédi esperes tartott rövid beszédet. Koszorúztak Flóris József járási főszolgabíró a zsombolyai járás, valamint Hódy Gyula országgyűlési képviselő a 48-as párt nevében és Kis Orosz község képviselője. Bár itt csak 5 percig állt a vonat, a késői óra ellenére a járás összes községeinek a képviselői jelen voltak küldöttségek élén, a zsombolyai kaszinó, a helybeli kereskedők egylete, az összes uradalmi tisztviselők és valamennyi köz- és magánhatóság képviselői mellett.

Nagykikindán, immár Torontál megyében, este 7 órakor díszgyűlésen vettek részt Torontál vármegye törvényhatóságának és a város vezetőségének tagjai. Innen este 8 órakor indultak az állomásra. A pályaudvaron óriási transzparenszen Rákóczi, a város és a megye címerei voltak láthatók. Vonatérkezéskor – negyed tíz után három perccel – tárogatón kuruc dalokat adtak elő. Az itt töltött 15 perc alatt Torontál megye koszorúját Vinczehidy Ernő főjegyző, Nagyikinda városát Bogdán Zsivko polgármester helyezte el a ravatalon. Beszédet Vinczehidy Ernő mondott, majd Káplár Mihály esperes beszentelte a koporsókat. Induláskor a zenekar Rákóczi indulóját játszotta.

Szegedre a vonat este 11 órakor érkezett, ahol érkezésekor 40 ezer ember oly lelkesedéssel fogadta, hogy a rendőrségnek kellett közbelépnie a vonat felé igyekvő hatalmas tömeg megfékezése érdekében. Így is huszonhatan sebesültek meg a tolongásban.

Szegedről *Dorozsma, Kistelek, Szatymaz, Kiskunfélegyháza, Kecskemét, Nagykőrös, Cegléd, Monor, Pilis Kőbánya* érintésével érkezett Budapestre a hamvakat szállító vonat reggel 8 órakor. Itt százezer ember vett részt az ünneplésben. A vonat érkezésekor elhangzott a Szózat. Budapest polgármestere szónokolt, majd a koporsókat kocsikra helyezve, harangzúgás közepette, Hadik János gróf belügyminiszterrel az élen, elindult a menet. Az országzászlót Vay Ádám gróf vitte. Rákóczi bíborszínű, faragványokkal díszített, temetési kocsiját hat fehér ló vontatta. Ezen helyezték el Zrínyi Ilona és Rákóczi József koporsóit is. Terítője bíbor színű volt. A kocsit a Rákóczi vármegyéből származó tizenkét testőr kísérte.

Thököly Imre halottas kocsiját négy fekete ló vontatta. Terítője nemzeti színű volt. Testőrei Késmárk küldötteiből verbuválódtak. A Deák-téri evangélikus templomban ravatalozták fel. Az istentiszteletet Scholz evangélikus püspök tartotta.

A menet aztán a Bazilikához ment. Itt a felravatalozott koporsók mellett ünnepi nagymisést tartott Samassa érsek. A mise a Himnusszal végződött. Utána egésznapra zárandoklatra nyújtottak lehetőséget a közönség számára.

Délután 5 órakor kiszállították a hamvakat a Keleti Pályaudvarra, ahonnan 7 óra 50 perckor indult a vonat *Gödöllő, Aszód, Hatvan, Füzesabony, Miskolc, Sátoraljaújhely* érintésével Kassára.

Reggel 5 órakor harangzúgás és tarackdurrogás mellett futott be a vonat a kassai pályaudvarra. Itt Fischer-Colbrie püspök megáldotta a koporsókat, majd Thaly Kálmán mondott nagyszabású beszédet.

Fényes menetben vitték a koporsókat a kassai Szent Erzsébet székesegyházba, ahol még egyszer megáldották a hamvakat, majd délután 5 óráig járulhattak a felravatalozott koporsókhoz a tisztelők, amikor elhelyezték azokat a székesegyház kápolnájában.

Thököly Imre koporsóját éjfélkor szállították Késmárkra, ahol szintén nagy ünnepség keretében helyezték el azt az evangélikus templomban.

Pálkovács István